

XVIII a. pab.–XIX a. pr.

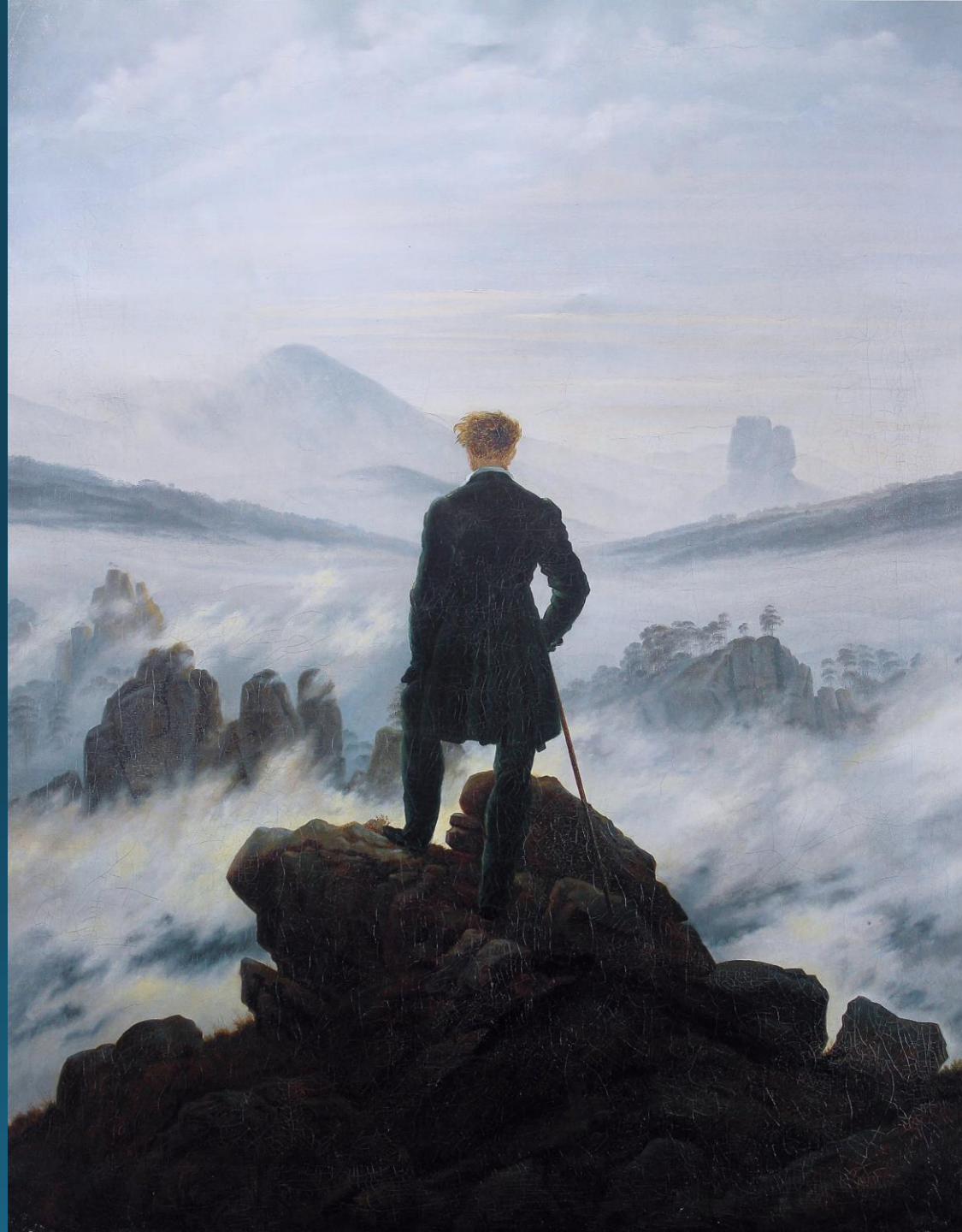
Romantizmas

Romantizmo ištakos

- Romantizmas išreiškė Vakarų civilizacijos Naujųjų laikų žmogaus mentaliteto kaitą, lėmusią modernizmo ir postmodernizmo epochų pobūdį.
- Pradžia – Žano Žako Ruso „Emilis, arba Apie auklėjimą“ ir J. V. Gėtės „Jaunojo Verterio kančios“.
- Iškeliamas natūralus, mechaniškiems ir logiškiems pasaulio dėsniams nepaklūstantis individas;
- Verteris kliaujasi širdimi, o ne protu. Jam tai – didžiausia vertybė.
- 3 000 000 knygos kopijų pakeičia daugybės jaunų europiečių požiūrį į meilę, ją atsieja nuo paveldėjimo, naudos, prestižo, socialinių įsipareigojimų;
- „Audros ir veržimosi“ sąjūdis.

Ankstyvojo romantizmo idėjos

- Kaip judėjimas susiformuoja Jenoje XVIII a. pab.
- Grožis galutinai atsiejamas nuo naudos;
- Dvasinio ir materialinio pradų apmąstymas;
- Savotiškas santykis su dievybe – Dievu jie gal ir tiki, bet nedogmatiškai, o pakylėtumo jausmą išgyvena didingoje gmtoje;
- 1798 m. „Athenäum“;
- Gotlybo Fichtės subjektyvusis idealizmas (absoliuto sąvoka);
- Baigtinumo ir begalybės dialektika: žmogus kasdien susiduria su baigtinumu, bet Menininkas turi siekti Begalybės;
- Nėra atskirų sustingusių reiškinių – gamta ir gyvenimas kuria save: daiktas vertingas ne toks, koks yra, o toks, koks gali tapti.

Caspar David Friedrich -
*Wanderer above the sea of
fog*

J.M.W Turner,
*Snow Storm:
Hannibal and
his Army
Crossing the
Alps*

J.M.W Turner,
*Train, Speed
and Steam*

Apšvieta ir Romantizmas

Apšvieta

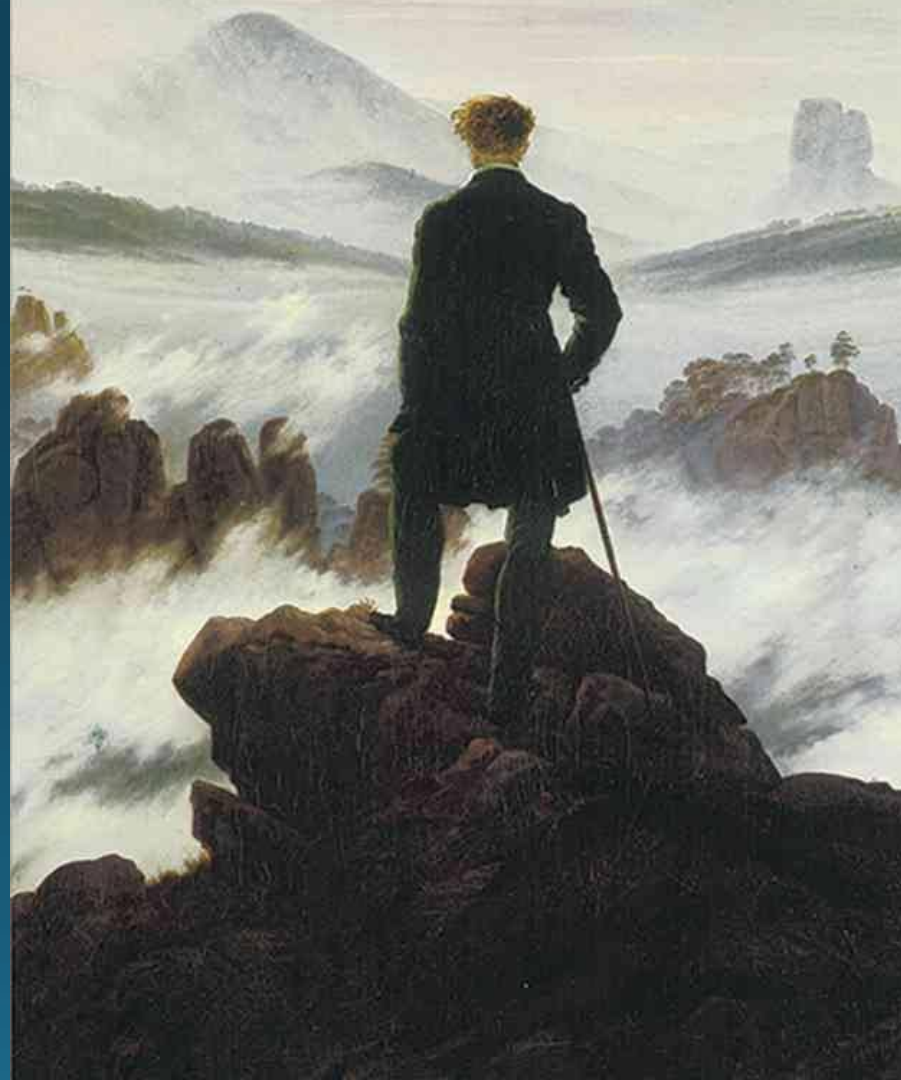
- Loginė analizė
- Technologijų raida ir mokslas
- Tiesos formaliai išmokstamos
- Mandagumas ir pagarba
- Realistiškas požiūris
- Kasdienybė, rutina
- Tvarka ir taisyklės
- Stabilumas
- Progreso idėja
- Visuomenės tvarka

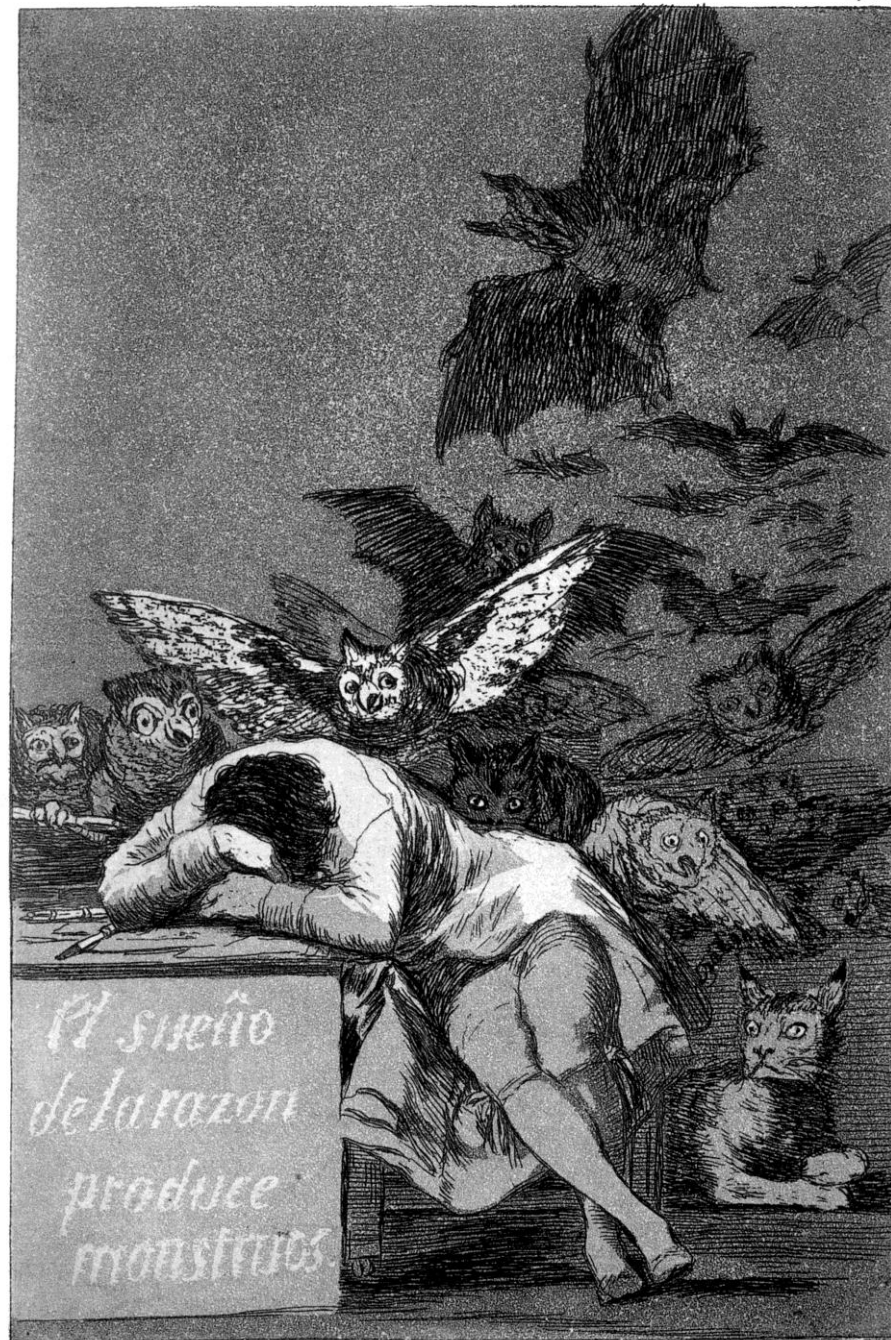
Romantizmas

- Intuicija, vaizduotė, jausmai
- Gamta ir grožis
- Sprendimus priimame intuityviai
- Sąžiningumas ir atvirumas
- Idealizmas, impulsyvus veržlumas
- Heroizmas, ekstremalumai
- Maištas
- Kaita
- Nostalgija
- Individo laisvė

DOVER · THRIFT · EDITIONS

MARY shelley
FRANKENSTEIN

Francisco Goya, „Proto miegas
pažadina pabaisas“, 1799 m.

Menų hierarchijos sistema

- Svarbiausias menas – muzika; mažiausiai svarbus – skulptūra.
- Poezija atsiranda šalia muzikos (poezija jiems – romantinė literatūra);
- Žodžius reikia vartoti taip, kad matytųsi jų daugiareikšmiškumas: tada bus panaikintos griežtos apybraižos, rėmai;
- Žanrų ribas reikia sunaikinti: derinama viskas, kas patinka;
- Ironija romantikams – ne kreiva šypsena, o estetinė kategorija, bandymas sukurti tam tikrą teorinę distanciją nuo autoriaus ir objekto.
- Visuose romantikų kūriniuose menininkas kaip Dievas iš šono žiūri į tai, ką sukūrė. Ironija – dieviškumo ženklas romantikams.

- Gamta ir kūryba – begaliniai dalykai; socialinė tikrovė – baigtinis.
- Menininko figūra reprezentuoja gamtos ir kūrybos dėsni;
- Filisterio (miesčionio) figūra – visuomenės ir baigtinumo dėsni;
- Romantizmo mene ir filosofijoje žmogus suvokiamas kaip nuo bendruomenės atsiskyręs, unikalus individas, pasižymintis savitu vidiniu gyvenimu, psichikos gelme.
- Romantinis herojus – laiko (baigtinumo) žmogus, ieškantis amžinybės (begalybės); ir maištininkas, ir melancholikas, ir kovotojas už laisvę.
- Menas – būdas pergalėti laiką;
- „Mėlynieji toliai“;
- Įkvėpimas ir intuicija, o ne teksto konstravimas ir forma;
- Melancholija, praeities ilgesys.

Vėlyvasis romantizmas

- Svarbiausia – tautinės kultūros skleidimas;
- Renkama tautosaka, tyrinėjama senoji vokiečių literatūra;
- Originalios kūrybos ir senų tekstų samplaika.
- XIX a. pr. mąstoma apie tai, kad nepavyks įveikti baigtinumo.
- Idealo ir realybės priešprieša.
- Ankstesnėms epochoms būdingą mimetinį meno pobūdį (menas perteikia tai, kas yra išorinėje tikrovėje) keitė ekspresinė meno samprata (menas išreiškia vidinę asmens tikrovę, jo santykį su pasauliu).
- Grožio ir pakylėtumo skirtumas.

Prancūzų romantizmas

- Atsirado kaip reakcija į revoliuciją;
- Germaine de Stael parašė vokiečių kultūrą aukštinantį traktatą ir buvo ištremta;
- Laisvės ir individualybės svarba;
- Tiki laiko dvasia ir tautos dvasia;
- Proto ir jausmų priešprieša;
- *Flâneur*;
- Trūkinėjančios kompozicijos.

Eugene
Delacroix, *Liberty
and barikady*

Adomas Mickevičius

- Gimė 1798 m. gruodžio 24 d. Zaosėje, netoli Naugarduko (dab. Baltarusijoje);
- 1807–1815m. A.Mickevičius lankė dominikonų apskrities mokyklą Naugarduke;
- Vilniaus universitete jis įsigijo aukštąjį humanitarinį išsilavinimą, gavo puikų literatūrinį pasirengimą, išmoko svetimų kalbų, kurioms ir vėliau skyrė daug dėmesio. 1817m. universitete buvo įkurta slapta Filomatų draugija, kurios literatūros ir moralės mokslų skyriui vadovavo A. Mickevičius.
- Draugija studentams buvo savitos kūrybinės dirbtuvės, kuriose trys jos poetai – Mickevičius, Tomas Zanas ir Jonas Čechotas – skaitydavo eiles, vykdavo poetų turnyrai.

A. Mieniewicz

- 1819 m. paskirtas dirbti į Kauną - apskrities mokyklos mokytoju. Ten dėstė visuotinę literatūrą, istoriją, poetiką, retoriką, bendrąją gramatiką, politinę ekonomiją, buvo mokyklos bibliotekos vedėjas.
- 1821–1822 gyveno Vilniuje. Čia 1822 m. išleido pirmąjį „Poezijos“ tomą, kurio pagrindą sudarė „Baladės ir romansai“. 1823 m. išleido antrąjį „Poezijos“ tomą, į kurį įėjo poema „Gražina“ ir dvi (II ir IV) „Vėlinių“ dalys.
- Už dalyvavimą Filomatų draugijos veikloje 1823 m. spalio 23 d. A. Mickevičius buvo suimtas, pervežtas į Vilnių ir įkalintas bazilijonų vienuolyne, o 1824 m. spalio 25 d. ištremtas į Rusiją. Gyveno Peterburge, Maskvoje, Odesoje, išleido „Krymo sonetus“ (1826), poemą „Konradas Valenrodas“ (1828).

- 1829 m. išvyko į Vakarų Europą, gyveno Vokietijoje, Italijoje, Šveicarijoje. Paryžiuje 1832 m. išleido europinę šlovę pelniusią politinę brošiūrą *Lenkų tautos ir lenkų piligrimystės knygos* ir stambiausią savo kūrinį – poemą *Ponas Tadas* (1834).
- 1839–1840 m. dėstė lotynų literatūrą Lozanoje, Prancūzų koledže (*Collège de France*) 1840–1844 m. – slavų literatūrą.
- 1848 m. išvyko į Romą, kur, norėdamas padėti italams, suorganizavo lenkų legioną kovai su Austrija.
- Grįžęs į Paryžių, 1849 m. redagavo laikraštį *Tribune des Peuples* („Tautų tribūna“), kuriame ragino kurti revoliucinę tautų sąjungą.
- Kilus Krymo karui, 1855 m. nuvyko į Turkiją organizuoti lenkų dalinių kovai su Rusija. Ten tapo choleros epidemijos auka – mirė Konstantinopolyje 1855 m. lapkričio 26 d. Palaidotas Krokuvoje.

Kūrybos bruožai

- Ankstyvojoje kūryboje svarbus polėkis, intuicija, „širdies balsas“;
- Pagrindinė poetinio ciklo „Baladės ir romansai“ tema – nematomos, paslaptingos, grėsmingos pasaulio pusės apraiškos;
- Nauja buvo ir tai, kad susidūrimai su antgamtinė paslaptimi baladėse įkomponuoti į atpažįstamą, geografiškai konkretų istorinės Lietuvos peizažą, susieti su Lietuvos istorinėmis, kultūrinėmis detalėmis (pvz., „Svitezis“).
- Kaip alternatyva technologizuotam mokslininko žvilgsniui („stiklui“), iškeliamą kita pasaulio pažinimo galimybė – tiesioginis „širdies žvilgsnis“ (emocinis susitapatinimas, intuityvi įžvalga, vaizduotė). Teorinis mokslininko mąstymas skirtas pasauliui tirti iš šalies, iš atstumo, o „širdies žvilgsnis“ padeda įsitraukti į tarpasmeninius ryšius su žmonėmis, juos suprasti ir su jais gyventi. Toks santykis atveria „gyvąją tiesą“ – tokią, kuri skatina suvokti žmogaus gyvenimo prasmę, žmogiškų ryšių paslaptį, patirti pasaulio šventumą.

„Vėlinės“

- Pagrindinė dramos *Vėlinės* tema – gyvųjų ir mirusiųjų, regimojo ir neregimojo pasaulių, žmogaus išorinės ir vidinės dvasinės egzistencijos santykiai. II dalyje imituojamos archajiškos Vėlinių apeigos: burtininko iškviestos vėlės liudija „gyvąsias tiesas“, susijusias su pagrindiniais žmogaus egzistencijos klausimais – kančios ir kaltės, žmogiškų ryšių ir gyvenimo vertės.
- Vėlinėmis Mickevičius siekė sukurti naują dramos formą, pasižyminčią realistinės ir simbolistinės poetikos jungtimis, fragmentiškumu. Tokia forma leidžia apčiuopti tai, ko žmogaus pasaulyje neįmanoma išsakyti tiesiogiai. Mickevičius, ne kartą iš pagrindų abejojęs savo kūrybos prasmingumu, *Vėlines* laikė geriausiu, bent „labiausiai vertu skaityti“ savo kūrinium.

„Krymo sonetai“

- Naujas gamtos vaizdavimo būdas;
- Jutimiškai konkretūs, tikroviški vaizdiniai kuriami taupiomis, bet taikliomis detalėmis.
- Jie atveria tiesiogiai neišsakomą potekstę, egzistencinius eilėraščio motyvus: gyvenimas kaip kelionė ar klaidžiojimas, tikrų orientyrų, suvaldančių kelionės atsitiktinumą, ieškojimas, dvasinio centro (namų, tėvynės) ilgesys ir atmintis, gyvenimo ribos ir už jos plytinčios nežinomybės pojūtis, tos ribos peržengimo būtinybė, atsigręžimas atgal prieš lemtingą žingsnį.
- Griežta klasikinė soneto forma atskleidžiamas išorinio ir vidinio, žmogaus sąmonės peizažo susipynimas – nauja Mickevičiaus poetinės meistrystės išraiška.

- Klajūno atskaitos tašku, orientyru tampa prarasti namai.
- Išorinis svetimas (Ukrainos) gamtovaizdis leidžia išgirsti ir pamatyti vidinį prarastos Lietuvos peizažą.
- A. Mickevičiaus kūryba padarė didelį poveikį lietuvių rašytojams, ypač romantikams, nes visus juos siejo ta pati LDK kultūros tradicija. Šios tradicijos elementus: istorinę atmintį, gimtinės peizažo ir žmogaus ryšių svarbą – perėmė ir interpretavo garsiausias lietuvių romantikas Maironis.